

values). The main features of the process of reorienting the traditional forms of ritualism are highlighted.

Key words: youth, socialization, transformation, totalitarian system, traditions, culture, ritual.

УДК: 94(477.82)“196/198”:338.45

© Дарія Синельникова (Луцьк)

**ЛЕГКА ПРОМИСЛОВІСТЬ
У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА 1960-х – ПЕРША
ПОЛОВИНА 1980-х рр.)**

У статті аналізуються проблемні питання розвитку легкої промисловості Волинської області в другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр.

Ключові слова: економіка, реформа, легка промисловість, виробництво, завод, комбінат.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується помітним зростанням та похваленням інтересу до історії українського народу. Друга половина 60-х – перша половина 80-х рр. ХХ століття відзначились змінами не тільки в суспільному житті, але й в економічному розвитку. Таким чином, вибір теми та її актуальність зумовлена недостатнім дослідженням обраної проблеми та можливістю залучення сучасних архівних джерел, що дає змогу по-новому охарактеризувати економічний розвиток Волинської області України в другій половині 60-х – першій половині 80-х років ХХ століття.

На основі опрацьованих матеріалів Державного архіву Волинської області, статистичних даних автор намагається відтворити об'єктивну й цілісну картину розвитку легкої промисловості у Волинській області в другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ століття. Аналіз відбувається на прикладах роботи двох підприємств, а саме Луцького картонно-руберойдного та Луцького заводу синтетичних шкір.

В 1965 року була проведена економічна реформа, якою передбачалось удосконалити процес виробництва у промисловості. Луцький картонно-руберойдний завод був збудований в дев'ятій п'ятирічці. Підприємство складалось з двох основних виробництв – картонного і руберойдного, а також з семи допоміжних цехів – транспортного, котельного, електроремонтного, ремонтно-механічного, водозабезпечення і каналізації, контрольно-вимірювальних приборів та автоматики, ремонтно-будівельної ділянки [27].

Будівництво заводу тривало з 1967 року, так наказами ради Міністрів УРСР та Міністра промисловості будівельних матеріалів було вирішено організувати дирекцію заводу, яка складалась з десяти осіб та виділити землю під будівництво заводу загальною площею 32, 3 га [6].

В 1967 році об'єм капітальних вкладень був виконаний на 101,4 %, в 1969 – всього на 28,4 %, а в 1970 – на 47,7%. Причинами невиконання плану стали нестача робочої сили, погане матеріально-технічне забезпечення, незадовільна організація робіт [7]. На 1972 рік було заплановано ввести в дію потужності по виготовленню картону в кількості 50 тис. тонн на рік [8].

Основною причиною невиконання плану стало те, що фактична вартість пускового комплексу першої черги заводу значно вища визначеної пла-

ном 1972 року. Також в процесі пусконаладжувальних робіт виявились недоліки в роботі [9].

Акт про здачу його першої черги був підписаний в серпні 1973 року, а другої – в листопаді наступного. Завод був найбільш енергомісткий серед підприємств Волині. Щодоби він споживав більше 270 тонн умовного палива, переробляв близько 40 вагонів сировини та відправляв споживачам 17-19 вагонів готової продукції. Соціалістичне змагання було розгорнуто під девізом: “Працювати краще, підвищувати ефективність та якість!”. Партійні та профспілкові комітети заводу приділяли соціалістичному змагання особливу увагу, вважаючи його рушійною силою всього колективу. Всі виробничі підрозділи були об'єднані в групи. До першої відносились основні цеха, до другої – допоміжні і до третьої – відділи заводоуправління.

Вищою формою соціалістичного змагання став рух за комуністичне ставлення до роботи. З першого квітня 1976 року почалось поетапне впровадження комплексної системи. В першу чергу системою було охоплені робітники основних виробничих цехів. Всю роботу по комплексній системі управління якістю продукції очолювала лабораторія, в склад якої входили чотири інженерно-технічних робітника. Вона здійснювала керівництво і координацію робіт по впровадженню і забезпеченню ефективного функціонування системи [27].

Як бачимо певні заходи по покращенню якості продукції, інтенсифікації виробництва здійснювались, але перед заводом стояли ряд важливих проблем. Це і освоєння проектної потужності, а також підвищення трудової дисципліни. Так з 31 грудня 1974 року по 2 січня 1975 року в цеху було допущене простоювання агрегату, що призвело до фінансових втрат. За 1974 рік було зареєстровано 5 нещасних випадків, протягом січня 1975 року погіршилась робота транспортного цеха по відвантаженню готової продукції. Трудова дисципліна знаходилась на низькому рівні, що відображалось в великій кількості прогулів [10]. В 1976 році ситуація суттєво не змінилась, також мали місце смертельні нещасні випадки. Все це свідчило про відсутність контролю зі сторони адміністрації цеха за безпечним веденням роботи на технологічній лінії ЛКРЗ [11].

В 1978 році продукції вищої категорії було випущено на 4 млн. 331 тис. руб., що склало 18, 6 % від загального об'єма виробництва. В другій половині 70-х років завод частково реконструювали з ціллю механізації ручних робіт. Все це дало можливість зменшити простоювання залізнодорожних вагонів, скоротилась тривалість виробничого циклу [27]. Загалом в 1976 році всього механізували 1 цех, автоматизували – 2 [12]. З 1976 року завод співпрацював з низкою науково-дослідних інститутів і проектних організацій [22].

В 1978 році підприємство вперше вийшло на 100 % проектну потужність по виробництву м'якої покрівлі. Порівняно з 1977 роком об'єм валової продукції виріс на 10,2 % [13]. Завод виробляв м'яку покрівлю двох марок; руберойд з крупнозернистою посипкою (РК-350) і руберойд з дрібною посипкою (РМ-350). Їх строк служби становив 20 – 25 років. Вони стійкі проти вітру, дощу, сонячних променів. На ЛКРЗ вперше в країні було застосовано

наповнювач — інертний піл. Завдяки чому підвищилась еластичність, довговічність і теплостійкість руберойду [19].

На початку 1980-х рр. були освоєні нові види покрівельних матеріалів, почали випускати три різновиди руберойда вищої категорії якості. Продукцію ЛКРЗ використовували в Україні експортували в РСФСР, Білорусію, Молдову, Польську Народну Республіку, НДР та В'єтнам. Рівень експортних поставок щороку складав близько 25 % від виробничої продукції.

Традиційним стало на заводі проведення заводських та республіканських конкурсів професійної майстерності, шкіл по вивченню досвіду новаторів виробництва та переможців соціалістичних змагань. Одинадцять кварталів в десятій і вісім – в одинадцятій п'ятирічках колектив заводу здобував перемогу у Всесоюзному соціалістичному змаганні та нагороджувався перехідним Червоним знаменом. За результатами роботи за 1982 рік колектив заводу був занесений на республіканську та обласну Дошку пошани. Постановою Ради Міністрів УРСР від 31 березня 1981 року заводу присвоєно ім'я ХХVI з'їзду КПРС.

За роки десятої та одинадцятої п'ятирічок завод вирішив ряд соціальних проблем. Майже в два рази були розширені побутові приміщення, дообладнані душеві та роздягалки. На заводі був відкритий продовольчий магазин, стіл продовольчих замовлень, магазин “Кулінарія”, поштове відділення, медичний пункт, пункт ремонту і хімчистки спецодягу, створений салон-магазин [22].

Важливими для економічного виробництва ЛКРЗ стали раціональні пропозиції. З метою раціонального використання покрівельного картону у 1983 році ЛКРЗ освоїв виробництво з відходів решіток і прокладок для скляних банок місткістю від 0,5 л до 3 л. У 1983 році між ЛКРЗ та Осиповичівським КРЗ імені ХХVI з'їзду КПРС Білоруської РСР були організовані соціалістичні змагання. Були значні недоліки у виробництві, так були випадки простоювання руберойдового агрегату через відсутність робітників. Помітними були і часті прогули, запізнення на роботу [3].

У 1983 році відбувся грудневий пленум ЦК КПРС, на якому постало завдання підвищити на 1% продуктивність праці і знизити додатково на 0,5% собівартість продукції. Керівництво заводу зазначило з цього приводу, що ще є резерви за рахунок яких зможуть виконати план, оскільки трудомісткими залишались фасування готової продукції, де переважала ручна праця, також потребувало удосконалення транспортування товару, ремонту вентиляційна система, що посприяло б збільшенню випуску продукції [2].

За роки Радянської влади обсяг промислового виробництва у Волинській області значно зріс. З'явилися нові галузі промисловості: вугільна, автомобільна, приладобудівна, електротехнічна, хімічна, будувались нові підприємства. Особливо активно розвиток економіки почався з прийняттям реформи у 1965 році.

Саме з початком 1970-х років розпочинається будівництво підприємств по виготовленню синтетичної шкіри. Виробництво даної продукції велося у рамках Ради Економічної взаємодопомоги при

активній участі Чехословаччини, Румунії. Угорщини і НДР. У створенні обладнання для технологічних процесів, системи управління, допомагали 30 науково-дослідних, проектних і навчальних інститутів.

Луцьк – місто, в якому вперше в УРСР з'явився завод синтетичних шкір [31]. Підприємство, біографія якого розпочалась у 1971 році. Наказом міністра легкої промисловості СРСР від 30 грудня 1971 рік, № 727 було вирішено організувати масове виробництво синтетичної шкіри для верхньої частини взуття. В цьому ж розпорядженні визначались і строки будівництва Луцького заводу синтетичних шкір (початок будівництва 1968 р., кінець – 1978 р.) [14]. Щороку планувалось виготовляти взуттєвикам 4, 5 млн. кв. м цінної сировини. Процес освоєння виробництва синтетичних шкір йшов нелегко. Було виявлено багато проектних, монтажних, будівельних упущень, значна кількість обладнання не відповідала вимогам виробництва.

Луцький завод штучних шкір та взуттєвих картонів був зданий в експлуатацію потужністю 6 тис. тонн взуттєвих картонів в рік. Об'єкт був оцінений державною комісією оцінкою добре. Загальна кількість кадрів на заводі складала 380 робітників [16]. Підприємство знаходилося в підпорядкуванні Всесоюзного об'єднання промисловості штучних шкір та плівкових матеріалів при міністерстві легкої промисловості [17].

18 березня 1974 р. вийшов Наказ начальника Всесоюзного об'єднання промисловості штучних шкір та плівкових матеріалів “Про використання потужностей по виробництву синтетичної шкіри”, яким передбачалось організувати на Луцькому заводі синтетичних шкір в 1974-1975 рр. випуск нетканої голкопробивної основи для виробництва штучної шкіри “Волгоніт” в об'ємі 300 тис. кв. метрів в рік [18]. Для того щоб завод почав працювати на повну потужність робітники часто виходили на роботу у вихідні дні, зокрема і в неділю [15]. Оплата праці робітників на той час була досить високою, в середньому з 1976 року складала 144-170 руб.

29 жовтня 1974 року колектив заводу освоїв проектну потужність першої черги. Цех по виготовленню взуттєвих картонів випустив 500 тонн продукції. До кінця 1975 року планувалось здати другу чергу підприємства – цех по виготовленню синтетичної шкіри. З початком роботи заводу, постало питання де ж взяти кваліфікованих спеціалістів. Переважна маса робітників були молоді люди до 30 років, які не мали досвіду роботи в даній сфері. Тому на заводі був створений відділ по підготовці кадрів [23].

Пізніше робітники здобували свої знання на базі учбово-курсого комбінату. Комбінат в своєму розпорядженні мав навчальні класи, обладнані необхідними наочними посібниками. Також молоді робітники підвищували свою кваліфікацію на виробничо-економічних курсах, курсах цільового призначення і в школах передового досвіду. Кращі працівники направлялись на навчання у вузи і технікуми за рахунок коштів підприємства [25].

Окрім кваліфікованих спеціалістів завод потребував відповідного устаткування, яке було як і ра-

дяньського, так і іноземного виробництва. Воно надходило із Ленінграда, Орла, Петрозаводська, а також із зарубіжних країн — Англії, Франції, Японії, Німецької Демократичної Республіки [26].

У жовтні 1974 року представники Луцького заводу синтетичних шкір стажувались на споріднених підприємствах в НДР. Також фірми прислали своїх представників, досвідчених інженерів у Луцьк.

Основною продукцією заводу були — взуттєвий картон та синтетична шкіра, які постачались майже в усі республіки СРСР. Характерно, що Луцький завод вперше в країні почав виробляти синтетичну шкіру для легкої промисловості. Наближаючись за якістю до натуральної, вона повинна була “дихати”, але не пропускати вологу [5].

В Російську Федерацію картон відправлявся за 24 адресами. Йшов він також у Баку, Єреван, Тбілісі, Фрунзе, Мінськ, Вільнюс, Кишинів, Ригу. Завод виготовляв не лише товарний картон, а й з нього деталі до взуття. [26]

Кожного року перед робітниками заводу поставало завдання збільшити кількість випуску продукції. Статистика показує, що в 1977 році було випущено 790 тис. кв. м. шкіри, а в 1981 — 3 млн. 424 тис. З метою поліпшення якості продукції в центральній заводській лабораторії проводились фізико-хімічні аналізи [21].

На XXVI з'їзді КПРС зазначалось, що необхідно розширювати виробництво та покращувати якість товарів народного споживання. Передбачалось оснастити легку промисловість новим устаткуванням, поліпшити постачання сировини і матеріалів, удосконалити планування і управління галуззю. На початку 1980-х років між підприємством синтетичних шкір та Бердянською взуттєвою фабрикою були організовані змагання за принципом “Робітничої естафети” Луцький завод забезпечував партнерів своєю продукцією. Хоча співпраця була досить плідною, але з боку керівництва фабрики було багато нарікань на якість шкірозамінника. Серед них: занадто жорстка шкіра, в одному рулоні часто зустрічався матеріал різних відтінків та з чорними цятками, дуже товстий товар для пошиття літнього взуття [24].

Недоліки якості продукції можна пов'язати також і з бригадним методом організації та оплати праці на заводі, який застосовувався з 1981 року. В бригадах велись журнали контролю якості роботи, він заповнювався щоденно. Статистичні данні свідчили про збільшення кількості працівників у бригадній формі організації і стимулювання праці, так в 1981 році в ній було зайнято 30, 7 %; 1982 — 40, 9 %; 1983 — 60, 0 %; 1984 — 65, 0 %; 1985 — 70, 0 %. [28].

Весь час завод працював на статистику, соціалістичні змагання стали для робітників пріоритетом. На жаль, за усіма цифрами, які вказують на виконання та перевиконання плану забули про якість продукції.

В середині 1980-х рр. на заводі була введена нова комплексна система управління охороною праці. Щомісяця необхідно було заповнити 20 форм. Така система приносила мало користі,

відволікала від роботи, створювала непотрібний паперовий потік. Сформувалась хибна думка, якщо встановлять нове обладнання, то якість з'явиться сама по собі. Заводське устаткування знаходилося на низькому технічному рівні. Недопрацьовували і ремонтно-механічні служби, відділи обладнання і постачання [1].

Не дивлячись на усі недоліки у 1984 році завод зайняв третє місце у Всесоюзному соціалістичному змаганні серед підприємств легкої промисловості [20].

Щорічно виготовляли 4 млн. кв. м синтетичної шкіри, 6 800 тонн взуттєвих картонів, 40 млн. пар формованих деталей взуття. Цех шкіряно-галантерейних виробів випускав більше 30 найменувань товарів народного споживання на суму понад 2 млн. карбованців. Це сумки жіночі і спортивні, паски і т.д. [25]. У 1983 році завод освоїв виробництво десяти видів товарів, серед них: чоловічі портмоне, господарські і спортивні сумки, гаманці [29].

Уперше в Радянському Союзі спеціалісти заводу разом із науковцями Всесоюзного науково-дослідного інституту у 1985 році завершили розробку технології виробництва синтетичних шкір для безпідкладкового взуття. Таким чином, замовники — заводи виготовлювачі взуття — одержали економію за рахунок збереження підкладкового матеріалу [30].

Внаслідок економічної реформи 1965 року темпи розвитку легкої промисловості збільшились. В 1970-х — 1980-х рр. були збудовані нові підприємства по виготовленню продукції народного споживання. До середини 1980-х років стали помітними кризові явища в політичній системі, що без сумніву вплинуло і на розвиток легкої промисловості. Рентабельність підприємств з кожним роком знижувалась, якість продукції та контролю за нею залишалась на рівні початку 1970-х років. Після смерті Л. Брежнєва у 1982 році, були ще помітними намагання Ю. Андропова покращити стан економіки в країні. Він взявся за оновлення партійного і державного апаратів, наведення трудової дисципліни. У липні 1983 року ЦК КПРС, Рада Міністрів СРСР і ВЦРПС прийняли постанову «Про посилення роботи по зміцненню соціалістичної дисципліни праці». Вже у 1984 році втрати робочого часу в господарстві України зменшилися [4]. Але в цьому ж році Ю. Андропов помирає. У 1985 році до влади приходить М. Горбачов, який спрямовує свій політичний курс на перебудову, метою якої був перехід до демократичного соціалізму та ринкової економіки.

Отже, саме в другій половині 1960-х — першій половині 1970-х рр. розпочинається новий етап розвитку легкої промисловості. Намагання влади відновити промисловість, збільшити потужності, механізувати та автоматизувати підприємства не дали очікуваних результатів. Було багато невирішених питань, таких як нестача кваліфікованих робітників, невміння користуватись технікою, що призводило до її простоювання та неефективного використання, невміння проконтролювати виробничий процес, що призводило до нерентабельності та неякісної продукції.

Джерела та література:

1. Андрійчук М. Розставатись із старими звичками //

Радянська Волинь. – 1986. – 3 жовтня. – 4 с.; 2. Андрусак Я. Домагає наука // Радянська Волинь. – 1984. – 25 квітня. – с.1; 3. Байда Г. Здобуте – не межа // Радянська Волинь. – 1984. – 31 липня. – с.2; 4. Баран В. Україна: новітня історія (1945-1991 рр.). – Львів, 2003. – С. 331; 5. Гінайло В. Заводу рості – дружбі міцніти // Радянська Волинь. – 1975. – 27 червня. – 4 с.; 6. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.1. – Арк. 1-3; 7. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.30. – Арк. 43; 8. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.47. – Арк. 1; 9. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.67. – Арк. 8; 10. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.138. – Арк. 15-17; 11. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.202. – Арк. 6-22; 12. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.197. – Арк. 3; 13. ДАВО. – Ф. 2973. – Оп.1. – Спр.269. – Арк. 20; 14. ДАВО. – Ф. 3209. – Оп.1. – Спр.25. – Арк. 2; 15. ДАВО. – Ф. 3209. – Оп.1. – Спр.45. – Арк. 1-10; 16. ДАВО. – Ф. 3209. – Оп.1. – Спр.59. – Арк. 3; 17. ДАВО. – Ф. 3209. – Оп.1. – Спр.64. – Арк. 3; 18. ДАВО. – Ф. 3209. – Оп.1. – Спр.65. – Арк. 1; 19. Залевський В. Луцький руберойд // Радянська Волинь. – 1976. – 17 березня. – с.2; 20. Зубчук К. Йтимуть у перших колонах // Радянська Волинь. – 1984. – 30 квітня. – 4 с.; 21. Зубчик К. Шкіра для чоловіків // Радянська Волинь. – 1982. – 11 серпня. – 4 с.; 22. К новым рубежам. Из опыта работы по эффективному использованию основных фондов, повышению производительности труда и качества продукции на Луцком картонно-рубероидном заводе – Луцк. – 1983. – 8 с.; 23. Курява Р. Господарі молодого заводу // Молодий лєнінець. – 1974. – 16 листопада. – 4 с.; 24. Левицький Я., Залевський В. Дай руку, суміжнику! // Радянська Волинь. – 1982. – 28 лютого. – 4 с.; 25. Луцький завод синтетичних шкір. – Луцк, 1991; 26. Луцький завод синтетичних шкір // Радянська Волинь. – 1975. – 22 лютого. – 4 с.; 27. На подъеме. Из опыта работы по повышению производительности труда и качества выпускаемой продукции на Луцком картонно-рубероидном заводе – Луцк. – 1979. – 8 с.; 28. Передовые формы организации труда. Луцкий завод синтетических кож. – Луцк, 1987. – с. 2-4; 29. Поліщук Н. Десять новых виробів // Радянська Волинь. – 1983. – 29 листопада. – 4 с.; 30. Пусько І. Разом із науковцями // Радянська Волинь. – 1985. – 11 жовтня. – 4 с.; 31. Семенюк В. Завод синтетичних шкір // Молодий лєнінець. – 1977. – 26 липня. – 4 с.

Synelnykova D.

Light industry in Volyn Region (the second half of 1960th and the first half 1980th)

This article analyzes the most significant questions dealing with the development of light industry in Volyn Region in the second half of 1960th and the first half 1980th.

Key words: economy, reform, light industry, production, factory, plant.

УДК: 351.88:339.543(477)

© Оксана Звоздецька (Чернівці)

ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ Е-ВРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена вивченню проблеми створення комплексної системи “Електронна митниця” в Україні та впровадження електронного декларування як одного з головних напрямків модернізації митної справи в Україні. Автор зауважує, що впровадження елементів електронного документообігу є незворотнім процесом запровадження європейських стандартів у роботі української митниці та подальшого спрощення митних процедур.

Ключові слова: електронна митниця, електронний документообіг, європейські стандарти.

Сучасну епоху називають ерою інформації або інформаційним суспільством, що характеризується домінуючою роллю інформації та знань, створенням глобального інформаційного простору, в якому завдяки високорозвинутим інформаційним мережам і технологіям забезпечуватиметься стає економічне та соціальне зростання, вільний доступ до світових інформаційних ресурсів, що дозволить людям у повній мірі

використовувати свій потенціал та реалізовувати власні прагнення.

В основі концепції побудови інформаційного суспільства у провідних країнах світу лежать суто прагматичні цілі. Це зміцнення державних позицій в науково-технологічній, оборонній сферах, підвищення конкурентоспроможності своєї продукції на світовому ринку і реалізація переваг гуманітарних, освітніх та соціальних програм. В цьому контексті ще в 1998 році в Україні була прийнята Національна програма інформатизації [3]. Тільки в 2000-2001 роках був передбачений розвиток або створення більш ніж 30 інформаційно-аналітичних систем різного рівня й двох десятків систем електронних інформаційних ресурсів загальнодержавного масштабу. До них можна віднести: системи інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної статистики, податкової адміністрації, митної служби, міністерств транспорту, праці й соціальної політики, аграрної політики, внутрішніх справ, інформаційно-аналітичну систему з питань надзвичайних ситуацій, Вищого арбітражного суду й багатьох інших. Аналіз реального стану цих комп'ютерних систем показує різний ступінь їх адекватності поставленим перед відповідними відомствами завданням.

Всі ці проблеми охоплює таке поняття як “електронне урядування”, яке визначається як спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, яка забезпечує функціонування певних органів в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з органами влади. На практиці це означає організацію управління державою та взаємодії з громадянами шляхом максимального використання в органах державного управління сучасних інформаційних технологій [22].

З метою визначення, чи застосовує держава методи електронного урядування, використовують певні критерії-етапи. Таких етапів виділяють щонайменше чотири:

- Інформування громадян про діяльність органів виконавчої влади і місцевого самоврядування через Інформаційні технології (ІТ).
- Організація електронного документообігу в органах влади і місцевого самоврядування.
- Забезпечення можливості звернення громадян до органів державної влади через ІТ.
- Надання адміністративних послуг через ІТ [22].

Виходячи з наведених етапів, стає зрозумілим, що Україна перебуває на етапі інформування (причому далеко на неналежному рівні) органами влади про свою діяльність. Лише в деяких органах влади застосовують певні елементи електронного документообігу (Державна податкова адміністрація, Пенсійний фонд, Міністерство внутрішніх справ, Держкомстат, Ліцензійна палата, Торговельно-промислова палата, Держкомпідприємництва, Держстандарт, Міністерство освіти і науки, Державна митна служба).

У статті ставиться завдання дослідження проблеми створення комплексної системи “Електронна